

NORDISK SAMEKONVENSJON

Regjeringene i Finland, Norge og Sverige,

som konstaterer

at samene som folk og urfolk i de tre statene har en egen kultur, et eget samfunnsliv og egne språk som strekker seg over statenes grenser,

at allerede den første kodusillen til grensetraktat av 7. og 18. oktober 1751 (Lappekodusillen) la et grunnlag for grenseoverskridende samarbeid og bekreftet samenes rettigheter i henhold til gammel sedvane,

at samenes rettigheter beskyttes i internasjonale konvensjoner om menneskerettigheter,

at De forente nasjoner i 2007 vedtok en erklæring om urfolks rettigheter, og at støtten til urfolkserklæringen ble gjentatt i sluttdokumentet fra De forente nasjoners verdenskonferanse for urfolk i 2014,

at Norge, men verken Finland eller Sverige, ved tidspunktet for undertegning av denne konvensjon har ratifisert Den internasjonale arbeidsorganisasjonens (ILO) konvensjon nr. 169 av 1989 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater,

som minner om

at De forente nasjoners veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter og OECDs retningslinjer for multinasjonale selskaper gir næringslivet et særlig ansvar for å respektere menneskerettighetene, herunder urfolks rettigheter, og gir statene et ansvar for å veilede selskapene i spørsmål om å respektere disse rettighetene,

som legger til grunn

at ved fastsettelse av det samiske folkets framtidige rettsstilling skal det legges særlig vekt på at samene gjennom historien ikke er blitt behandlet som et likeverdige folk og dermed er blitt utsatt for urettferdighet,

at det samiske folket har et ønske om, en vilje til og en rett til å ta ansvar for utviklingen av sin egen framtid,

at statene skal ta hensyn til samenes rett til selvbestemmelse når de oppfyller sine forpliktelser i henhold til denne konvensjon,

at konvensjonen ikke skal være til hinder for at statene, under hensyntagen til artikkel 2 om minsterettigheter og artikkel 4 om samenes rett til selvbestemmelse, gir en rett til å bli innført i Sametingets valgmanntall til

andre som regner seg som samer, og som har en nær tilknytning til samisk kultur,

at samiske områder i denne konvensjon kan avgrenses ulikt i de tre landene og på ulikt vis for ulike spørsmål, men at dette gjøres med respekt for den samiske historiske og nåtidige tilstedeværelse og bruk med sikte på å bekrefte og styrke samisk kultur, språk og samfunnsliv og med støtte i samenes rett til selvbestemmelse,

at med samiske næringer og samisk ressursutnyttelse i denne konvensjon menes slike tradisjonelle samiske næringer og slik tradisjonell samisk ressursutnyttelse som opprettholder og utvikler samenes kultur, språk og samfunnsliv, og at tradisjonell bruk ikke er til hinder for at nye hensiktsmessige driftsformer innføres,

at reindrift, fiske og annen samisk tradisjonell bruk av naturressursene har særlig betydning for å opprettholde og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv,

at samiske kvinner har en sentral rolle i å opprettholde og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv,

som erkjenner

at samene må ha tilgang til land og vann som grunnlag for samisk kultur, språk og samfunnsliv,

at samer – som andre – på så vel individuelt som kollektivt grunnlag kan ha opparbeidet både eiendoms- og bruksrettigheter,

att konvensjonen sikrer, men ikke endrer, opparbeidede rettigheter i samiske områder,

at statene har et særlig ansvar for, med respekt for samiske sedvaner, å sikre en virkelig mulighet for at samer gjennom det nasjonale rettssystemet kan få anerkjent og fastsatt ved dom opparbeidede landrettigheter i sine områder,

at statene har mulighet til å sikre at samene tar del i verdien av de naturressursene som utvinnes i samiske områder, under hensyntagen til hvilken virkning utvinning av naturressurser har hatt og har på samenes næringer, kultur og tradisjonelle liv i samiske områder,

som erkjenner sametingenes aktive rolle og deltakelse i forhandlingene, og som tar hensyn til at sametingene i de tre statene har gitt sin tilslutning til konvensjonen,

er blitt enige om følgende nordiske samekonvensjon.

Kapittel I Det samiske folkets allmenne rettigheter

Art. 1 Formålet med konvensjonen

Formålet med denne konvensjon er å bekrefte og styrke det samiske folkets rettigheter slik at samene kan bevare, utøve og utvikle sin kultur, sine språk og sitt samfunnsliv med minst mulig hinder av landegrensene.

Art. 2 Minsterettigheter

De rettighetene som er beskyttet i denne konvensjon, er minsterettigheter. Det hindrer ikke den enkelte stat i å utvide samenes rettigheter eller treffe mer omfattende tiltak, og kan ikke benyttes som grunnlag for å begrense de rettigheter for samer som følger av andre rettsregler eller internasjonale forpliktelser.

Art. 3 Samenes rettigheter

Samene er urfolk i statene som er part i denne konvensjon. Samene har rett til å bevare, utøve og utvikle sin kultur, sine språk og sitt samfunnsliv.

Statene skal på en effektiv måte beskytte samenes rettigheter og om nødvendig treffe særlige tiltak for å legge til rette for at samene kan utøve disse rettighetene.

Art. 4 Rett til selvbestemmelse

Det samiske folket har rett til selvbestemmelse. I kraft av denne rett bestemmer de fritt sin politiske stilling og sin økonomiske, sosiale og kulturelle utvikling.

Selvbestemmelse utøves gjennom selvstyre i interne spørsmål samt gjennom konsultasjoner i spørsmål som kan få særlig betydning for samene.

Art. 5 Likestilling mellom kvinner og menn

Statene skal fremme likestilling mellom samiske kvinner og menn samt mellom samiske jenter og gutter. Målet er å oppnå likestilling mellom samiske kvinner og menn.

Ved saksbehandling og beslutninger innenfor områder som omfattes av denne konvensjon, skal statene analysere og ta hensyn til hvilke konsekvenser et tiltak får for samiske kvinner og menn.

Utøvelsen av de friheter og rettigheter som er fastsatt i denne konvensjon, skal sikres uten diskriminering på grunnlag av kjønn.

Art. 6 Samiske barns rettigheter

Statene skal særlig fremme samiske barns rett til, hver for seg og sammen med andre samer, å bevare, utøve og utvikle sin kultur, sine språk og sitt samfunnsliv.

Statene skal legge særlig vekt på samiske barns behov og rettigheter når de skal oppfylle sine forpliktelser i henhold til denne konvensjon. Samiske barn skal ha rett til innflytelse ut ifra sin alder og modenhet i spørsmål som berører barnet. Ved alle tiltak som berører samiske barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Art. 7 Ikke-diskriminering

Samer skal være sikret beskyttelse mot diskriminering som har forbindelse med samisk tilhørighet.

Statene skal treffe effektive tiltak for å motvirke diskriminering av og fordommer mot samer samt fremme gjensidig respekt og forståelse mellom samer og øvrig befolkning.

Art. 8 Språk

Med samisk menes i denne konvensjon samtlige samiske språk.

Art. 9 Sedvaner

Statene skal vise tilbørlig respekt for det samiske folkets rettsoppfatninger, rettslige tradisjoner og sedvaner.

Ved utarbeidelse av lovgivning på områder der det kan finnes samiske sedvaner, skal statene utrede om slike sedvaner foreligger, og om de i så fall bør gis vern eller på annen måte tas hensyn til i lovgivningen.

Art. 10 Samarbeid over landegrensene

Statene skal legge til rette for samarbeid mellom samer over landegrensene og arbeide for å fjerne de hindre som følger av statsborgerskap eller bosted, eller som for øvrig skyldes at samene er et folk som er bosatt over landegrensene.

Statene skal legge til rette for at samene kan bevare, utøve og utvikle kultur, språk og samfunnsliv over landegrensene. For dette formål skal statene særlig legge til rette for at samene kan drive næringsvirksomhet over disse grensene samt utvikle deres muligheter til å få undervisning, helse- og omsorgstjenester samt sosialtjenester i et annet av disse landene enn bostedslandet når dette framstår som mer hensiktsmessig.

Art. 11 Symboler

Statene skal respektere samenes rett til å bestemme over bruk av det samiske flagget og andre samiske symboler samt arbeide for å synliggjøre samiske symboler.

Kapittel II Selvbestemmelse

Art. 12 Sametingene

I hver av statene som er part i denne konvensjon, skal det være et sameting, som er det øverste samiske organ i landet. Sametinget representerer det samiske folket og velges på grunnlag av alminnelig stemmerett blant samene i landet.

Bestemmelser om valg til sametingene fastsettes ved lov.

Sametingene skal ha et slikt ansvar og slike oppgaver som gjør det mulig for dem å virkeliggjøre samenes rett til selvbestemmelse.

Sametingenes oppgaver fastsettes ved lov. Sametingene bestemmer selvstendig hvilke andre spørsmål de vil arbeide med og uttale seg om.

Art. 13 Sametingenes valgmanntall

En person som oppfatter seg som same, og som

- a) har samisk som hjemmespråk, eller
- b) har en forelder, besteforelder eller oldeforelder som har hatt samisk som hjemmespråk, eller
- c) har en forelder som er eller har vært innført i Sametingets manntall,

skal ha rett til å bli innført i Sametingets valgmanntall i Finland, Norge eller Sverige, så fremt øvrige krav som alder, statsborgerskap og oppføring i folkeregisteret er oppfylt.

Sametingene kan samarbeide om gjennomføringen av ovennevnte bestemmelse i samsvar med nasjonal lovgivning.

Art. 14 Sametingenes rett til selvstyre

Sametingene treffer selvstendige beslutninger i de spørsmål som de i henhold til nasjonal lovgivning har ansvaret for, samt i øvrige spørsmål som de arbeider med.

Art. 15 Samarbeid

Sametingene kan inngå avtaler om samarbeid med andre urfolk samt nasjonale, regionale og lokale enheter.

Art. 16 Felles organisasjoner

Statene skal arbeide for at sametingene kan samarbeide og danne felles organisasjoner. Dersom den nasjonale lovgivningen tillater det, kan offentlige forvaltningsoppgaver gis til slike felles organisasjoner.

Art. 17 Konsultasjon

Ved lovgivning, beslutninger eller andre tiltak som kan få særlig betydning for samene, skal staten konsultere Sametinget. Konsultasjon skal finne sted i god tro, og enighet med eller samtykke fra Sametinget skal etterstrebnes før beslutninger treffes. Statene skal snarest mulig informere Sametinget når de starter arbeidet med slike spørsmål.

Art. 18 Konsultasjon med andre representanter

Ved lovgivning, beslutninger eller andre tiltak som kan få særlig betydning for andre samiske interessenter enn Sametinget, for eksempel samebyer, siidaer, reinbeitedistrikt, skoltesamenes byastämma (norrös) eller andre samiske organisasjoner, skal staten, om det er grunn til det, også konsultere deres representanter.

Art. 19 Internasjonal representasjon

Statene skal fremme sametingenes rett til selvstendig representasjon i internasjonale organisasjoner og møter som behandler spørsmål av særlig betydning for samene.

Statene skal aktivt involvere sametingene i internasjonale sammenhenger når spørsmål av særlig betydning for samene behandles.

Kapittel III Språk og kultur

Art. 20 Rett til språk og kultur

Samer har rett til å utøve, bruke, utvikle, bevare og til kommende generasjoner formidle sine språk og sin kultur. Statene skal respektere, fremme og beskytte disse rettighetene.

Art. 21 Bruk av samisk

Samer har rett til å bruke sine personnavn samt få dem godkjente etter nasjonale regler.

I samiske områder skal samiske geografiske navn kunne godkjennes og brukes.

Samer har rett til å bruke samisk i domstoler og ved kontakt med myndigheter i samiske områder.

Statene skal fremme samers mulighet til å bruke samisk innenfor helse- og omsorgstjenester i samiske områder.

Statene skal legge til rette for bruk av samisk utenfor de samiske områdene.

Statene skal ta hensyn til samiske kulturelle forhold innenfor helse- og omsorgstjenester.

Art. 22 Samisk kulturarv, samiske kulturelle uttrykk samt samisk tradisjonell kunnskap

Statene skal ta hensyn til samisk kulturarv, samiske kulturelle uttrykk og samisk tradisjonell kunnskap når de treffer beslutninger i spørsmål som gjelder samiske forhold.

Samisk materiell kulturarv skal beskyttes ved lov. Statene skal arbeide for at den samiske immaterielle kulturarven sikres. Sametinget eller myndigheter i samarbeid med Sametinget, samiske museer eller andre samiske institusjoner skal ha ansvaret for spørsmål om samisk kulturarv.

Samisk kulturarv som innehas av staten eller et annet offentlig organ, skal forvaltes av Sametinget eller av museer eller institusjoner i samarbeid med Sametinget.

Statene skal arbeide for at samisk kultureiendom tilbakeføres og forvaltes i samsvar med tredje ledd.

Art. 23 Undervisning

I samiske områder har samer i grunnskolen eller i en annen tilsvarende skoleform rett til undervisning i og på samisk. I andre geografiske områder skal statene sikre at samer gis mulighet til undervisning i samisk samt fremme muligheter til undervisning på samisk.

Statene skal iverksette tiltak innenfor utdanningsområdet for å øke kunnskapen om og respekten for samenes stilling og rettigheter som urfolk samt deres historie, språk og kultur.

Sametinget skal, i samsvar med artikkel 17, konsulteres om eller innenfor fastsatte rammer kunne utvikle undervisningens innhold i samiske emner og om samisk historie, kultur, tradisjonelle næringer og samfunnsliv.

Statene kan, om nødvendig, midlertidig tilby alternative undervisningsmetoder for områder der det ikke finnes lærere med kunnskap i samisk, og der antallet samiske elever er lite.

Art. 24 Forskning

Statene skal skape gode forutsetninger for forskning og forskningssamarbeid som er av betydning for det samiske samfunnet. Slik forskning skal utføres med hensyntagen til vedtatte forskningsetiske regler og internasjonale prinsipper som er gjort gjeldende for forskning om urfolk.

Art. 25 Medier

Statene skal arbeide for et bredt medietilbud på samisk.

Statene skal, så langt som mulig, med hensyntagen til mediernes uavhengighet, sørge for at samene gis mulighet til å skape og bruke sine egne medier.

Art. 26 Samarbeid over landegrensene

Statene skal fremme samarbeid over landegrensene om den samiske språkrøkten og særlig om fastsettelse av språknormer og terminologi.

Statene skal fremme samarbeid over landegrensene i spørsmål som gjelder utdanning og undervisning i og på samisk samt i samenes historie, kultur og språk. Statene skal videre fremme samarbeid over landegrensene i spørsmål som gjelder utvikling av undervisningsmateriale på samisk og i samenes historie, kultur og språk.

Statene skal fremme samarbeid over landegrensene i spørsmål om dokumentasjon, vern og bruk av samisk kulturarv og samisk tradisjonell kunnskap.

Statene skal, så langt som mulig, med hensyntagen til mediernes uavhengighet, oppmuntre til samarbeid over landegrensene mellom medier som tilbyr medieinnhold på samisk.

Kapittel IV Land og vann

Art. 27 Rett til land og vann

De områdene som samene tradisjonelt har brukt, er et grunnlag for at samer skal kunne bevare, utøve og utvikle sin kultur, sine språk og sitt samfunnsliv.

I statene har samene gjennom langvarig tradisjonell bruk av land og vann opparbeidet en kollektiv eller individuell eiendomsrett eller bruksrett i samiske områder.

Art. 28 Vern av rettigheter til land og vann

Statene skal iverksette tiltak for å sikre samenes rett til, tilgang til og muligheter til å bruke de naturressursene som tradisjonelt har vært brukt av samer i samiske områder.

Statene skal sikre at det finnes hensiktsmessige ordninger i nasjonal rett som med bindende virkning kan fastsette samers rettigheter til land og vann.

Ved vurderingen av om det foreligger rettigheter skal det tas hensyn til at samisk bruk ofte ikke etterlater varige spor i naturen.

Art. 29 Gjensidig hensyn

Statene skal sørge for at rettighetshavere og alle andre brukere av land og vann viser gjensidig hensyn til hverandres interesser, tatt i betraktning den samiske brukens betydning for samisk kultur, språk og samfunnsliv.

Art. 30 Inngrep i eller endret bruk av naturressurser

Dersom statene overveier å treffe beslutninger om eller gi tillatelse til inngrep i eller endret bruk av naturressursene i samiske områder, skal statene legge særlig vekt på at inngrepene eller den endrede bruken ikke medfører påtakelig skade for samenes kultur, språk eller samfunnsliv. Ved avgjørelse av hvorvidt inngrepet eller endringen kan tillates, skal statene for dette formål sørge for at det tas hensyn til den samlede effekten av forskjellige tiltak med virkning i området, på samenes kultur, språk og samfunnsliv.

Ved inngrep i samers eiendomsrett eller bruksrett skal det gis erstatning i samsvar med nærmere fastsatte nasjonale regler.

Art. 31 Samenes rett til å utøve sin kultur, sine språk og sitt samfunnsliv

Samene som urfolk skal ikke gjennom inngrep i eller endret bruk av naturressurser nektes retten til å utøve sin egen kultur, sine språk og sitt samfunnsliv.

Art. 32 Forvaltning av naturressurser

I betraktning av at samers rettigheter til land og vann er av særlig betydning for bevaringen av samenes kultur, språk og samfunnsliv, skal statene og andre som forvalter statlig eiendom, så langt som mulig rådføre seg med eller på annen måte aktivt involvere samene i spørsmål om forvaltningen av naturressurser som berører samene, og som ikke er omfattet av kravene i artikkel 17.

Art. 33 Natur- og kulturmiljø

Statene skal, med respekt for samisk tradisjonell kunnskap, fremme en bærekraftig bruk av natur- og kulturmiljøet i samiske områder, med hensyntagen til natur- og kulturmiljøets særlige betydning som grunnlag for samenes kultur, språk og samfunnsliv.

Kapittel V Næringer

Art. 34 Samiske næringer

Samiske næringer er av særlig betydning for å bevare, utøve og utvikle samisk kultur, språk og samfunnsliv.

Naturnæringer, herunder fiske, jakt, småskala husdyrhold og utnyttelse av naturressurser, har en lang samisk tradisjon i forskjellige samiske områder, og innvirkning på språk, kultur og samisk tradisjonell kunnskap så vel som på bosetning, husholdsøkonomi og råvarer for duodjiproduksjon.

Statene skal fremme samiske næringer.

Næringsutøvelse og ressursutnyttelse skal fortsatt regnes som samisk kulturutøvelse selv om nye hensiktsmessige driftsformer blir innført i samsvar med den alminnelige samfunnsutviklingen.

Art. 35 Kulturelle og kreative næringer og turisme

Samisk kultur, historie og natur er en ressurs for kulturelle og kreative næringer og turisme i samiske områder. Statene skal fremme en bruk av denne ressursen som er bærekraftig for, og som viser respekt for samisk kultur, språk og samfunnsliv.

Art. 36 Reindrift

Reindrift som samisk næring og kulturform bygger på sedvane og skal beskyttes ved lov.

Statene skal fremme den samiske reindriftens stilling og næringsforutsetninger samt utvikle grenseoverskridende samarbeid.

Art. 37 Marine ressurser

I sjøsamisk område skal det ved regulering og fordeling av viltlevende marine ressurser legges særlig vekt på den samiske brukens særlige betydning for samenes kultur, språk og samfunnsliv.

Art. 38 Duodji

Statene skal gjennom lovgivning, administrative tiltak eller økonomiske tiltak fremme samenes muligheter til å revitalisere, bevare, beskytte og utvikle tradisjonelle ferdigheter, skikker og tradisjonell kunnskap med tilknytning til duodji samt fremme mulighetene til å utøve duodji som næring.

Kapittel VI Gjennomføring av konvensjonen

Art. 39 Samarbeidsråd av ministre og sametingspresidenter

De ministre som er ansvarlige for samiske spørsmål i Finland, Norge og Sverige, samt sametingspresidentene i hvert av disse tre land skal holde regelmessige møter.

Dette samarbeidet skal fremme formålet med denne konvensjon i samsvar med artikkel 1. Møtene skal behandle gjennomføringen av denne konvensjon.

Art. 40 Oppfølging av konvensjonens gjennomføring

Gjennomføringen av denne konvensjon skal følges av en arbeidsgruppe knyttet til Nordisk embetsmannsorgan for samiske spørsmål. Arbeidsgruppen skal bestå av seks medlemmer som representerer statene og sametingene. Statene utnevner ett medlem hver, og de tre sametingene utnevner ett medlem hver.

Oppfølgingen av konvensjonen skal skje gjennom dialog mellom de tre statene og de tre sametingene i arbeidsgruppen. Målsetningen med dialogen er å identifisere utfordringer, utveksle erfaringer og informasjon om god praksis samt i fellesskap søke enighet om løsninger som fremmer konvensjonens formål.

Arbeidsgruppen behandler tematiske spørsmål samt rapporter fra sametingene og andre om hvordan samenes rettigheter etter denne konvensjon virkelig gjøres. Arbeidsgruppen skal kunne samarbeide med forskjellige aktører.

Arbeidsgruppen skal kunne oversende sine forslag og rapporter til landenes regjeringer og sameting for å fremme konvensjonens formål. Dersom et forslag eller en rapport ikke blir avgitt i samstemmighet, kan medlemmene avgi særskilte merknader.

Arbeidsgruppen fastsetter sine egne vedtekter og regulerer ovennevnte virksomhet nærmere i sine vedtekter.

Art. 41 Utgifter til oppfølging av konvensjonen

Utgifter i forbindelse med oppfølgingen av konvensjonens gjennomføring etter artikkel 40 skal deles mellom de tre statene i like andeler eller etter særskilt avtale.

Kapittel VII Øvrige bestemmelser

Art. 42 Undertegning

Denne konvensjon skal før undertegning legges fram for de tre sametingene.

Art. 43 Ratifikasjon og ikrafttredelse

Denne konvensjon skal ratifiseres.

Konvensjonen trer i kraft tretti dager etter den dag samtlige parter har deponert sine ratifikasjonsdokumenter hos det norske utenriksdepartementet.

Det norske utenriksdepartementet skal underrette de øvrige partene om deponeringen av ratifikasjonsdokumentene og om tidspunktet for konvensjonens ikrafttredelse. Partene har ansvaret for å underrette sametingene.

Art. 44 Endringer i konvensjonen

Endringer i denne konvensjon gjøres i samarbeid med de tre sametingene.

En endring av konvensjonen trer i kraft tretti dager etter den dag avtalepartene har meddelt det norske utenriksdepartementet at endringene er godkjent av dem.

Art. 45 Oppsigelse

En part kan si opp konvensjonen ved skriftlig meddelelse til det norske utenriksdepartementet, som underretter de øvrige partene om mottakelsen av en slik meddelelse og om dens innhold. Partene har ansvaret for å underrette sametingene.

En oppsigelse gjelder bare den parten som har levert inn oppsigelsen, og trer i kraft seks måneder etter den dag det norske utenriksdepartementet har mottatt meddelelsen om oppsigelsen.

Art. 46 Deponering av originalteksten og undertegning

Originaleksemplarene av denne konvensjon skal deponeres hos det norske utenriksdepartementet, som sørger for at de øvrige partene får bekreftede kopier. Partene har ansvaret for at sametingene får bekreftede kopier av konvensjonen.

Som bekreftelse på dette har avtalepartenes representanter undertegnet denne konvensjon.

Konvensjonen skal gjøres tilgjengelig på samiske språk.

Utferdiget i den 20- - på finsk, nordsamisk, norsk og svensk.